

רבינו חננאל

ג:

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

מסורת הש"ס

למנינא אחרניא. לשם מעשה שהיה וינישולמי דוחה דלעולם מניסן מניין והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו' (א) כינרשמי גרם המיז ר' יחזק והכתיב ויחי באלת ושם מאות שנה וגו' (בראשית ח) ומני עלה שנת המנוול אינה עולה מן המנין חסתר כ"ח דלמנר בתש"י נכרל העולם והכתיב (וממיה ב) ויחי כדשם ניסן שנת עשרים ואלמר (שס א) ויחי נדמש כסליו שנת עשרים חסתר כ"ח דלמנר כל שנה שנה שלם נכנסו לה ל' יום לין מונין אומה שנה שלימה ופרין והא כתיב (שמות ז) ויחי נדמש הרלשון בשנה השנית נחמד להשם חוקס המשכן ו"ח"ט שנה שלימה היא ולא מנחה אלף שנה ע"י שלם נכנסו לה שלשים יום דלין מונין אומה לה שנה שלימה כלומר אם מנחה לדחות שנה שלימה היתה ולא מנחה אלף שנה שלם נכנסו לה ל' יום והכתיב (במדבר י) ויחי בשנת השנים נדמש השני [בעשרים נדמש] נעלה העני מעל משכן והא אימא בשנת המשכן יומין ולין מונין אומה שנה שלימה:

שנת עשרים ארתחשסתא המלך י"ן פניו. כפטייה דקלף משמע דהאי עובדא דנחמיה כפני ארתחשסתא המלך (ו) היה הוא דריוש כן אסתר שננה הבית כימיו אלף א פשר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נננה הבית כדכתיב ויזילא ביתא דנא ובסמוך מימיה לה וכן עובדא דהכא בשנת עשרים הו' ו' נדכנר היה ישראל בהשקט ובנעמה ועוד דכסמון פריך רב יוסף ל' אכנה דלמנר מניסן מניין תלמי ישראל א"כ קשו קרלי אהדי הוה ליה לאקשווי מהאי קרל גופיה דשנת עשרים לחדש (ו) משחי קא חשיב ונרין לפרש דהכי קאמר קרל שנת עשרים לארתחשסתא דהוה כורש יין לפני דהוה דלרין כן אסתר ומעשה הוה בשנת שלימה למלכותו כדכתיב (עזרא ד) נאדרין נטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדיוש מלך פרס ובשנת שלם למלכו דבר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורסת כדכתיב בעזרא

ויכא חניי. מירושלים נא שכבר עלו בני הגולה מימות כורש והיו שם כימיו וכימי אשורוש וארתחשסתא וכו' דריוש שאמר אשורוש שנננה הצית בשנת שמים לדיוש והרבה נשאריו נבנלו וממיה כן חכליה היה עד המשקים למלך בשנת הבירה: **כשני בשנת שמים.**

שניהם נבנולת חגי. נבנדל נמקרא ולא נמלא כתיב כפסוק שני בשנת שמים אך י"ל שלפסוק של מנחה הימנו קאי שכתוב בו בשנת שמים: **כורש מלך כשר היה.** כלומר על שם שהיה כשר קרלוהו כורש ושמו מעיד עליו לפיכך מנו לו כמלכי ישראל: **דורא.** דלמס מניסן מניין קשו קרלי אהדי: **כאוסו ומן לשנה הפאה.** ע"כ שביעית היא לו ומנה נפשי: **וכתיב בעזרא ויכא ירושלים כדשם החמישי היא שנת פשיעיות למלך.** ואי מנו לו מניסן שמינית היא: **ועוד.** אכן דריוש קיימין ואת אמרת כורש מלך כשר היה: **הוא כורש כו'.** אף דריוש שאמר אשורוש נקרא כורש: **החמין.** נעשה רשע כשעלה עזרא ככר החמין: **ומי החמין.** כשעלה עזרא: **והכתיב.** נאגרת ששלה ניד עזרא לפחות שהיו לו נאכין יהודה: **ומה**

אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי ושמעיה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי יאבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב ויאמר לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן מרתיב רב יוסף כימים עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדיוש וכתיב 'בשביעי (בשנת שתיים) בעשרים ואחד לחדש ואם איתא בשביעי בשנת ג' מוביעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקופה לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדי דכתיב 'וישיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא ותניא 'באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו וכתיב 'ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מוביעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"מ קשיא א"ר יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיין כאן לאחר שהחמיין מתקופה לה רב כהנא ומי החמיין והכתיב ומה

והוא היתה שנת עשרים לכורש הראשון כדאי' נמנילה פרק קמא (דף יא:) תלת דכורש וארביסר דאשורוש ושמים דדריוש כן אסתר ובשלישית בקש נחמיה על בנין העיר ומיהו יש לפרש דקרא כפטייה דבשנת שמים לדיוש החילו לנטות הבית ונמנר הננין בשנת שש למלכותו ולא בנו חומת העיר ושעריה יש אם בנין בית המקדש לבדו והיו נמונים ברעה גדולה ובחרפה לפי שהעמוס (ו) שוללס אחס על שנת עשרים לדיוש שנקש על חומת העיר עד שעלתה ארוכה לחומת ירושלים כדמוכחי קרלי אף בנין הבית לא נתעסקו שכבר היו בני: **ב'יום** עשרים וארבעה אחרש בששי בשנת שתיים לדיוש (א) ובשביעית בעשרים ואחד אחרש היה דב' ה'. מתי קרלי ניטה זה אחר זה מיד נבנולת של חגי ואין מפורש שם מה היה בעשרים וארבעה לחדש כשני ואע"פ שהוא מחלת פרשה ז"ל קאי אפרשה קמייתא דכתיב לעיל מיהו ויבאו ויעשו מלאכה בבית ה' (ב) אלהיהם כלומר ביום עשרים וארבעה לחדש כשני דנאזמו יום התחילו לפתח באבנים ולגמר בעלים (ג) ובשביעית בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי לזרם להתחוק על המלאכה: **באותו זמן** אשנה הבאה עליה עזרא מבבל ונאיתו עמו. דהכי מוכחי קרלי כדכתיב (עזרא ו) ויזילא ביתא דנא לירח אדר וכתיב בתריה דעבדו מוכות הבית ואחר כך עבדו פסח (ו) ואלמר (ז) ואי מניסן מניין כשעשה פסח היה שנה שביעית וכתיב בתריה אחר הדברים האלה נבנולת ארתחשסתא וכתיב (סס ו) הוא עזרא עלה מבבל וכתיב ויכא ירושלים כדשם החמישי היא שנת השביעית למלך וכתיב (שס) נחמד להשם הרלשון הוא יסוד המעלה מבבל והיינו באתו ומנו לשנה הנאה וסמוך לחדר היה ואי מניסן מניין על כרחך היה שנת שמינית: **הוא כורש** הוא ארתחשסתא. שלשון כתיבים נחמד קרל לעיל מקרא דושיציא ביתא דנא והכי כתיב ושי יהודאי בנין ומלחתי נבנולת חגי נביאה וזכריה בר עדוא וכו' ושללו מן טעם אלהא ישראל ומטעם כורש ודריוש וארתחשסתא מלך פרס וכתיב ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהוא שנת שית לדיוש מלכא: **וארתחשסתא** ע"ה שם מלכותו. ואף כורש הראשון שנקרא ארתחשסתא כדפרישית לעיל כמו כן היינו על שם מלכותו:

(א) ושלם כו' (ב) ופי' סוף פסלים בנין בחדש (ג) ונבנין י"ג ד' חיי' (ד) כי שפ"ה

- תורה אור השלם**
- דברי נחמיה כן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה: נחמיה א א
 - ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו: נחמיה ב א
 - ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתיים לדיוש המלך: חגי א טו
 - בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר ב' בר חגי ודכתיב לאמר: חגי ב א
 - וישיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא: עזרא ו טו
 - ויבא ירושלים בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך: עזרא ו טו

הנהגות הב"ח

- (א) תיב' ד"ה למנינא כו' וקאי בניסן כו' וה"ג כינרשמי המנוול וכו' ושם מחלת שנה בראשון בא' לחדש וגו' ומני עלה: (ב) ד"ה שנת כי' כפני ארתחשסתא המלך דהוא דריוש כי' הבית כימיו היה אלף א"ח: (ג) בא"ד דשנת עשרים לחדש דמתישחי קא חשיב: (ד) בא"ד ויבחרפה לפי שהאומות היו שוללס אלוהים: (ה) ד"ה ביום כי' בשנת שמים לדיוש בשביעי בעשרים: (ו) בא"ד מלאכה בשנת ה' עבדות אלוהים: (ז) בא"ד ולגמר בעלים ובשביעי כו':

א) נחלה חגי כי כימי היה טעם חלל לזכר קשו קרלי אהדי ועוד דכתיב ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא: